

Den inte riktigt så långa marschen

av Anders Hansson

Historiskt viktiga platser har alltid varit populära turistmål. Att känna historiens vingslag lockar. Vi kan ju aldrig komma innanför pannbenet på gångna tiders människor, men att befinna sig på samma plats, i samma miljö, ger ofta must åt torra kunskaper förvärvade genom böcker. För de flesta stannar det där, men så finns det vissa som vill gå ett steg längre.

Ett par som gick väldigt många steg längre är de brittiska journalisterna Ed Jocelyn och Andrew McEwen, författare till boken *The Long March* (2006). De bestämde sig för att själva göra Den långa marschen.

Inhamrad historia

Den 16 oktober 1934 lämnade runt 86 000 personer kommunisternas basområde i Jiangxi i sydöstra Kina och gav sig ut på det som skulle få namnet Den långa marschen. Hårt trängda av nationalistpartiet Guomindangs trupper var den kinesiska Röda armén tvungen att fly för att inte riskera att utplånas. Av dem som gav sig av fanns endast cirka 4 000 kvar när man kom fram till slutmålet i den nordvästra provinsen Shaanxi ett år och 3 dagar senare. Färden gick i oländig terräng, över snöiga bergspass och genom giftiga träsk. Dessutom hade man hela tiden nationalisterna i hälarna och det var inte alltid som lokalbefolkningen var särskilt vänligt inställd till Röda arméns soldater.

Den långa marschen intar en central plats i det kommunistiska Kinas historia. Den är inte minst viktig på grund av att det var under den här perioden som Mao Zedong grep makten över partiet och därmed i slutänden blev hela Kinas härskare. Historien om Den långa marschen handlar om faror, strapatser och närmast oöverstigliga hinder, om hjältemod och beslutsamhet. Den har hamrats in i medvetandet hos alla kineser och är en grundsten i historierna om kommunistpartiets (KKP) heroiska förflutna och har gett legitimitet åt regimen.

Generationer av kinesiska skolbarn har fått memorera dikter som denna:

Bitter eller inte
Tänk och tänk igen
På Röda arméns långa marsch
På 25 000 li

Kort lång marsch

Nu var Den långa marschen antagligen inte riktigt så lång som 25 000 li, vilket motsvarar ungefär 1 250 svenska mil. När Ed Jocelyn och Andrew McEwen vandrar in i Shaanxi har de tillryggalagt 12 000 li eller 600 mil.

När boken *The Long March* kom ut gav den nya uppgiften upphov till två olika reaktioner. Kinesisk press försöker tugga ihjäl den. Den officiella siffran är 25 000 *li* och ska tydligen så förbli. I övriga världen där KKP:s ärevördiga historia inte värderas lika högt sprids nyheten/skämtet med rubriker som: "Den långa marschen inte så lång".

Jocelyn och McEwan må hävda att den långa marschen "bara" var hälften så lång som Mao Zedong beräknade. Men de ifrågasätter inte bedriften som Röda armén gjorde. Inte efter att ha vandrat samma väg utan att behöva släpa på vapen, slåss mot fiender, svälta och se sina kamrater dö som flugor och ändå ta femton dagar längre på sig att komma fram. Deras respekt för Röda arméns bedrift blir bara större efter att själv ha fått smaka på något av vad föregångarna fick uppleva.

Bluff eller bragd?

Nu är det inte alla som håller med. I sin biografi *Mao. Den sanna historien* (2006) kallar författarna Jung Chang och Jon Halliday Den långa marschen för "en av 1900-talets största myter". I sin bok går paret hårt åt "den store rorsmannen" och inte minst deras skildring av Den långa marschen har blivit omdiskuterad. Bland annat hävdar de att förflyttningen knappast var någon stor bragd eftersom Guomindangs ledare Chiang Kai-shek lät Röda armén smita iväg och i stället för att förintna den styrde han Mao och de andra åt det håll han önskade genom att ge dem fri lejd åt ett visst håll. Motivet: att få en förevändning att marschera in med sin egen armé i provinser där lokala krigsherrar, och inte han själv, hade makten.

En annan detalj som gjort att Den långa marschen nu på sina håll kallats "en bluff" är att Mao långa sträckor lät sig bäras på en bår där han kunde läsa sina älskade böcker. Jocelyn och McEwen skriver upprört att Den långa marschen inte var en bluff för alla de soldater som var med och som sjuttio år senare grät vid minnena av vad de varit med om. De tycker att om man kan genomskåda den propaganda och personkult kring Mao som säger att han praktiskt taget ensam räddade Röda armén och besegrade Chiang Kai-shek så är det som blir kvar ändå en av de största berättelserna från 1900-talet.

Skildringen av Ed Jocelyns och Andrew McEwens egen resa är en spännande historia den också. Att ge sig ut på en vandring som i bästa fall kommer att ta ett år utan att veta exakt var man ska gå, vad man ska få utstå på vägen och om man som utlänning ens får lov att vistas på vissa platser är ett stort äventyr i sig. Antagligen läser man inte boken om man inte är intresserad av Kinas historia men historielectionen får man mest på köpet. I centrum står de båda nutida vandrarna och deras vedermödor och det räcker gott och väl för att göra boken intressant och underhållande.

Maos försvunna dotter

I själva verket får man i *The Long March* reda på minst lika mycket om dagens Kina som gårdagens. (Det går inte att skriva det "moderna" Kina eftersom stora delar av de områden som Jocelyn och McEwen går igenom präglas av fattigdom och ser ut ungefär som när Röda armén drog fram där sjuttio år tidigare.)

Vad som kanske främst slår en är lantsortsbefolkningens stora gästfrihet och generositet. Flera rörande möten skildras, men också den frustration som de bägge västerlänningarna känner i krocken med myndighetspersoner och med kinesiska sedvänjor i allmänhet. De upptäcker sidor hos sig själva som de inte kände till och betar sig ibland på ett sätt som de inte trodde att de var kapabla till. Ibland gäller det att vara den som skriker högst och den som kommer med de värsta förolämpningarna för att få sin vilja igenom.

Det möte som lyser starkast i författarnas minne och som också skulle kunna bli det viktigaste i ett större sammanhang är med en kvinna vid namn Xiong Huazhi, även kallad Maomei. Omständigheterna kring hennes födelse gör att hon och hennes familj tror att hon är den dotter till Mao Zedong och He Zizhen som föddes under Den långa marschen och som lämnades hos lokalbefolkningen när armén drog vidare. Ett DNA-prov från parets enda kända överlevande dotter Li Min skulle ge klarhet i saken, men intresset från Li Mins och myndigheternas sida har hittills varit svalt.

Vem ska man tro på?

Så var det återigen det här med "bluff" eller inte. Omslaget till *The Long March* visar bron Luding över floden Dadu. Striden när Röda armén korsade bron är berömd men är enligt Jung Chang och Jon Halliday "ett rent falsifikat" eftersom det, som de hävdar, inte fanns några fiendetrupper på andra sidan floden. Jocelyn och McEwen ägnar en hel del utrymme åt att vederlägga detta resonemang.

Båda författarparen har intervjuat var sitt ögonvittne till händelserna. I *Mao. Den sanna historien* berättar en "pigg och glad 93-åring" att kommunisterna sköt "bara Yin en granat, bara Yang en kula", vilket är ett kinesiskt uttryck för sporadiskt. Däremot minns hon inte att kommunisterna i sin tur blev beskjutna. Vittnet som åberopas i *The Long March* säger sig minnas striderna tydligt. Hon ger också en förklaring till att kommunisterna förlorade så få av sina soldater: män ur lokalbefolkningen fick gå först ut på bron och det var i första hand de som dödades.

Så vem ska man tro på? Jocelyn/McEwen ställer en intressant fråga: Vem sköt kommunisterna på om där inte fanns några fiender? Över huvud taget känns redogörelserna i *The Long March* mer trovärdiga än de i *Mao. Den sanna historien*. "Det starkaste beviset som kullkastar myten om den 'heroiska' striden är att inga soldater dog", skriver Jung Chang och Jon Halliday. Då bortser man ifrån att minnesplaketten på själva bron faktiskt talar om fyra döda.

Diskussionerna lär fortsätta. Är berättelsen om Den långa marschen ett propagandatrück eller en i grunden sann historia som utnyttjats i propagandistiska syften? Att vägen Röda armén gick var lång och farlig går i varje fall inte att förneka. Av 86 000 som gav sig av var det alltså ungefär 95 procent som av olika skäl inte kom fram. Oavsett om det var svält, köld, sjukdomar eller fiendesoldater som var den största faran är det i alla fall en bedrift värd att minnas.